

„A képeid úgyis beszélnek”¹

Tóth Menyhért emlékkiállítás a Magyar Festészet Napján
a Józsefvárosi Galériában

2002 óta ünnepeljük a Magyar Festészet Napját, melyet a középkori hagyományokat követve október 18-ára, védőszentjük, Szent Lukács napjára tűztek ki az alapítók (Bayer Ilona, Bráda Tibor, Fabók Gyula, Szentgyörgyi József és Zsolnai Gábor). A több változatban is ismert legenda szerint ugyanis Lukács evangélista festhette meg elsőként Szűz Máriát ölében a Gyermekekkel. Különösen a XV–XVI. században volt népszerű ennek a jelenetnek az ábrázolása, melyeken a festőállvány előtt álló Szent Lukács alakjában (akár önarckép formájában is) a művészek magukat látták.

Tóth Menyhért (1904–1980) a XX. századi magyar képzőművészet talán leg-egyetemesebb érvényű életművének az alkotója. Úgy vált azzá, hogy alapvetően öntörvényű, mindig a saját útját járó művész volt, aki szándékosan sohasem törekedett arra, hogy az aktuális nemzetközi trendeket kövesse. Az elmúlt néhány évtized hazai művészetét elárasztó irányzatlovag szerepet betöltő alkotókkal szemben valóban egyedit, sehova sem sorolható, érdemben utánozhatatlant hozott létre, amely éppoly európai, egyetemes, mint amennyire magyar. „Nézem a múltkor egy fiatal festőnek a kiállítását. És gondolom: ha valaki idejön külföldről, azt mondja: ilyen látok én otthon is. De hol van az, amelyiknek olyan íze van, hogy csak *itt* van? Csak magyar. Hát ezt akartam én egész életemben elfogni.”²

„Én képeket akarok látni a falakon, hogy újra kinyissák elém a világot...” – az alapítók által citált részletre (Babits Mihály: *Örökké ég a felhők mögött*), mely először a *Nyugat* 1924/7. számában jelent meg, rímel a miskei festő önvallomása is:

„Hallgatsz vagy nem:
a képeid úgyis beszélnek.
Ezek a képek mind beszélnek,
csak érzékeny fül kell hozzájuk.
Legyen, aki meghallja az ő szavukat.”³

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ (1972) művészettörténész, Móra Ferenc-díjas muzeológus, 1997 óta a Kecskeméti Katona József Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményének vezetője.

Napjainkban, a műveltséget és gondolkozást igénylő művészetek jelentős háttérbe szorulásának korában, Tóth Menyhért műveinek bemutatása valamiféle demonstrációként is értékelhető. Tapasztalataim szerint „Menyus” képei még a kortárs művészek körében sem tartoznak a legkönnyebben befogadható alkotások közé. A zsenialitásán túl ugyanis egy kiveszőfélben levő emberi világlátást képviselt, mely az élete során elsősorban – természetesen (?) – magányt és meg nem értést eredményezett számára. Még egyetemista koromban, Keserü Katalin vizsgájára készülődve, Mikszáth Kálmán egyik novellájában (*Lapaj, a híres dudás*) leltem meg festészetének legfontosabb irodalmi előhangját: „A mestert, ki Lapajt a tökély fokára vitte a dudában, nem kellene messze keresnie Petrusnak, mindenütt jelen való az. Csak beszélni kell tudni vele és tudni hallgatni rá. Nem mindenre a természet, az anyaföld tanít-e minket? [...] A föld gondolkodik is. Gondolatai a virágok. [...] És ha gondolkodik, ha szíve van, érezni is kell tudnia, bánatának, örömének lennie. [...] a virágok, fák, fűvek is mind éreznek, mind gondolkoznak, s mindnyáját összekapcsolva tartja a szeretet nagy eszméje.”

A Magyar Festészet Napján nem is lehet más célunk a Kecskeméti Katona József Múzeum több ezres Tóth Menyhért-gyűjteményéből válogatott kiállítással, minthogy minél szélesebb körben segítsünk megismertetni és felismertetni ezt a különleges életművet.

JEGYZETEK

- 1 *Fényima* (Tóth Menyhért megvilágosodása) – T. M. verseinek és megnyilatkozásainak felhasználásával írta Gyergyádesz László, 1982.
- 2 Kernács Gabriella: Fehér izzásban. Önvallomás párbeszédben. Magnetofonra véve Miskén 1974. október 13-án. In *Művészet/76*. Főszerk.: Rideg Gábor. Budapest, 1977, 46.
- 3 Lásd 1. jegyzet.